

08.08.2022

Asia: VN/25323/2021

Luonnos valtioneuvoston huoltovarmuusselonteoksi

Lausunto Utlåtande

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

Utlåtande om kapitel 1 Inledning

Johdanto kuvaa riittävällä tarkkuudella, miksi selonteko on nyt tarpeellinen.

Lausunnot lukuun 2. Kansainvälinen yhteistyö

Utlåtande om kapitel 2 Internationellt samarbete

Kansainvälinen yhteistyö on osa huoltovarmuustyötä. Suomen tuleva NATO-jäsenyys tuo kv-yhteistyölle etuja, mutta asettaa myös velvoitteita. Pohjoismaisen yhteistyön tulee pysyä edelleen vahvana. Useilla kolmannen sektorin toimijoilla, kuten SPR, on vahvaa kv. osaamista ja paljon annettavaa myös julkiselle sektorille.

Suomessa toimiva teollisuus ei kykene tuottamaan kansallista huoltovarmuutta ilman kansainvälistä liiketoimintaa. Tilaukset ovat elintärkeitä myös osaamisen kehittämisen ja ylläpidon näkökulmasta. Selontekoon tulee lisätä kirjaus EU-aloitteiden aktiivisesta hyödyntämisestä. Lisäksi tulee lisätä kirjaus sen varmistamisesta, että aloitteet hyödyntävät myös suomalaista alan teollisuutta sekä tukevat huoltovarmuutta.

Selontekoon tulee lisätä selkeämpi kirjaus Suomessa toimivan puolustusteollisuuden vientitoiminnan ja kansainvälisten verkostojen merkityksestä sotilaallisen huoltovarmuuden turvaamiselle, sekä kirjaus hallinnon tuesta vientitoiminnalle.

Lausunnot lukuun 3. Huoltovarmuuden toimintaympäristön kehitys ja sen vaikutukset

Utlåtande om kapitel 3 Utveckling av försörjningsberedskapens verksamhetsmiljö och effekterna av denna utveckling

Selontekoluonnoksen eri uhkakuvat on strategisella tasolla kuvattu niin sisäisen kuin ulkoisen turvallisuuden näkökulmasta. Toimintaympäristöstä ja sen muutoksista on tehtävä jatkuvaa toiminnallista ja tilastollista seuranta ja arviointia. Tehokkaan seurannan myötä uhkakuvien ja riskiarvioiden tekeminen on analyyttisempää ja paremmin ennalta-arvattavaa. Yhteiskunnalle elintärkeiden toimintojen turvaamiseen liittyvät uhat voivat olla niin perinteisiä kuin uusia uhkia.

Lausunnot lukuun 4. Kansalaisvarautuminen

Utlåtande om kapitel 4 Medborgarnas beredskap

Väestön kriisinsietokyvyllä on suuri merkitys pitkäkestoissa poikkeustilanteissa. Luonnoksessa esille tuotu huoltovarmuuden ja kansalaisvarautumisen riittävä huomioon ottaminen kaikilla koulutusasteilla on kannatettava. Tällaista kansalaistaidon ylläpitävää osaamista on myös resursoitava riittävästi.

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuuden toimintamalli

Utlåtande om kapitel 5 Verksamhetsmodell för försörjningsberedskapen

5.1. Koronapandemian alkuvaiheet osoittivat puutteita niin viranomaisyhteistyössä kuin julkisen sektorin ja yksityisen sektorin yhteistyössä. Lainsäädännöllä ja sen mukaisella ohjeistuksella on luotava selkeät toimintamenettelyt. Kunnilla ja uusilla hyvinvointialueilla tulee olla yhteistyössä keskeinen paikallisen ja alueellisen osaajan ja toimijan rooli.

5.1.2. Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa havaitut puutteet tulee korjata.

5.1.3. Huoltovarmuusrahaston rahoituspohja tulee turvata.

5.1.4. Materiaalisessa varautumisessa tulee lisätä omavaraisuuden määrää. Huoltovarmuusasioiden elinkeinoelämäyhteistyössä esiintyvää byrokraattisuutta tulee vähentää.

Lausunnot lukuun 5.1.5 Sektorikohtaisen varautumisen lähtökohtia

Utlåtande om kapitel 5.1.5 Utgångspunkter för den sektorsvisa beredskapen

Lausunnot lukuun 5.1.5 Sektorikohtaisen varautumisen lähtökohtia

Poikkihallinnollisuutta tulee edelleen kehittää.

Omavaraisuuden lisääminen on keskeinen osa huoltovarmuutta ja varautumista.

Kuljetusten jatkuvuus:

Suomen viennin arvosta 68 % tehdään läntisellä alueella Helsingistä Ouluun. Traficomien uusissa raskaan liikenteen määräennusteissa vuoteen 2035 näkyy erityisesti tieliikenteen osalta kasvun painottuminen Etelä- ja Länsi-Suomeen.

Luonnoksessa on kuvattu Suomen logistinen asema ja kuljetusten jatkuvuuden turvaamiseen liittyvä HVK:n käynnistämä Logistiikka 2030 -kehitysohjelma. Luonnoksessa ei ole tuotu esille Suomen sisäisen liikennejärjestelmän kehittämistarvetta muuttuneessa maailmanpoliittisessa tilanteessa, eikä henkilöiden ja tavaroiden liikkumisen painopisteitä uudessa tilanteessa.

Suomen liikennepolitiikan strategisessa ajattelussa tulee muuttuneen maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi siirtyä viime vuosikymmeninä toteutetusta Venäjän liikenteen yhteyksien kehittämisestä tasapainoisempaan kansallisen liikenneverkon kehittämiseen. Kehittämisen painopisteen tulee volyymien mukana siirtyä idästä länteen. Läntisen Suomen satama-, raide-, maantie- ja lentoyhteyksien tarjoamat mahdollisuudet ovat jatkossa ratkaisevan tärkeitä koko maan logistiikan toimivuudelle. Myös rajan yli Ruotsiin ja Norjaan ulottuvia eurooppalaisia yhteyksiä tulee vahvistaa ratojen ja väylien kehittämisen lisäksi esimerkiksi yhteisillä talvimerenkulun mahdollistavilla jäänmurtajahankinnoilla. Tätä edellyttävät niin huoltovarmuus kuin puolustuksellisetkin näkökohdat.

Pääradan ja sen keskeisten liitännytähteyksien strateginen merkitys kasvaa entisestään. Keskeisten vienti- ja tuontivirtojen kulku painottunee jo turvallisuus- ja huoltovarmuusperusteinkin läntiseen Suomeen ja pääradan muodostamaan strategiseen kokonaisuuteen, niin raide- kuin tieyhteyksissä. Länsi-Suomen satamat ovat vientituotteillemme portti maailmalle eritoten nyt, kun esimerkiksi Saimaan kanava ei ole käytössä; tässä poikittaisyhteydet ovat tärkeässä asemassa. Suomen päärata ja VT4 ovat osana eurooppalaisen TEN-T-liikenneverkon Pohjanmeri–Itämeri-ydinverkkokäytävää merkittävimpiä eurooppalaisia liikennekäytäviä, joille asetettujen kriteereiden saavuttaminen vuoteen 2030 vaatii merkittäviä investointeja jäsenmailta.

Jatkossa valtion rahoituskohdennuksessa tulee pääväyläverkon osalta painottaa liikennesuorituksen roolia sekä toteuttaa isompia yhtenäisten rata- ja tieosuuksien kehittämissuunnitelmia, eikä kohde kohteelta erillisrahoituksin parsia puutteita.

Energiahuolto:

Tuemme selonteon näkemyksiä uudistuvan energian käyttöönotosta sekä energiamurroksen vaikutuksesta huoltovarmuuteen. Perinteisten energialähteiden saatavuus on varmistettava, jotta kaikki sektorit kykenevät toimimaan poikkeustilanteessa mahdollisimman normaalisti.

Huoltovarmuuden jatkuvuuden hallinnan kannalta on oleellista huolehtia myös ekosysteemipalveluista ja luonnonvararesurssien järkevästä hyödyntämisestä (esim. vesi,

energiälähteet, häiriöherkkyyttä vähentävä ja ruokaturvaa vahvistava lajiston ja elinympäristöjen monimuotoisuus, kuumusjaksoja helpottavat ja terveyttä edistävät luonnonympäristöt jne.).

5.1.6. Alueellinen huoltovarmuus

Elinkeinoelämän alueellisen varautumisen kehittämiseksi toimivien ELVAR-toimikuntien (ELY, AVI, kauppakamari, pelastuslaitos, puolustusvoimat) toimintaa tulisi laajentaa myös kuntien osallistumisella. Tavoitteena oleva kriisinkestävä kunta vaatii erityisesti pieniltä ja keskisuurilta kunnilta aktiivisen verkostoitumisen mahdollisuutta.

5.2. Kriittinen infrastruktuuri

Tuoreen turvallisuuspoliittisen selonteon mukaan toimivat logistiset palvelut ja verkostot ovat osa kriittistä infrastruktuuria. Toimiva infrastruktuuri on myös edellytys ruokaturvan toteutumiselle. Keskeisessä osassa on tie- ja raideverkosto. Sen merkitys tulee tässä kohdin nostaa enemmän esille (huom! myös kohdassa 5.1.5 oleva vastauksemme kuljetusten jatkuvuudesta).

Lausunnot lukuun 6. Sotilaallinen huoltovarmuus

Utlåtande om kapitel 6 Militär försörjningsberedskap

Uskottava puolustuskyky on merkittävin tae sotilaallisesta huoltovarmuudesta. NATO-jäsenyyteen liittyvät perusteet on tältä osin syytä tuoda tässä kohdin esille. F35-hankkeen teollinen yhteistyö vahvistaa luottamusta ja ylläpitää suomalaisen puolustusalan ja kumppanuusteollisuuden korkeaa osaamista.

Selontekoon tulee lisätä kirjaus Suomessa toimivan puolustusteollisuuden merkityksestä teknologisen avun vastaanotossa ja antamisessa sekä selkeämpi kirjaus Suomessa toimivan puolustusteollisuuden vientitoiminnan ja kansainvälisten verkostojen merkityksestä sotilaallisen huoltovarmuuden turvaamiselle. Julkisen hallinnon tuki vientitoiminnalle on tärkeä.

Lausunnot lukuun 7. Huoltovarmuuden kehittämislinjauksia

7.1 Huoltovarmuuden taloudelliset resurssit

Utlåtande om kapitel 7 Riktlinjer för utveckling av försörjningsberedskapen

7.1. Ekonomiska resurser för försörjningsberedskapen

Huoltovarmuusrahasto tulee säilyttää valtion budjetin ulkopuolisena nopeana ja joustavana huoltovarmuuden ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta kriittisten hankkeiden rahoittajana.

7.2. Huoltovarmuuslainsäädännön ajantasaistaminen

7.2. Uppdatering av försörjningsberedskapslagstiftningen

Huoltovarmuuslainsäädännön kokonaistarkastelu on syytä toteuttaa.

CER-direktiivin kriittisten sektoreiden määrittelyn ulkopuolelle jäävien toimialojen asema jää epäselväksi. Tällainen on esimerkiksi puolustussektori. Luokittelu kriittiseksi sektoriksi on puolustusteollisuudelle tärkeää.

Esitämme, että selontekoon kirjataan CER-direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävien toimialojen asemasta ja todetaan puolustus- ja turvallisuusteknologiaa tuottavien sektorien kriittisyys tämän selonteon hengen mukaisesti.

7.3. Sektorikohtainen varautumisen ja yhteistyön kehittäminen sekä osaamisen varmistaminen

7.3. Utvecklande av den sektorsvisa beredskapen och det sektorsvisa samarbetet samt säkerställande av kompetensen

Osaamisen varmistaminen on todettu yleisstrategisella ilmauksella. Tässä kohdin huoltovarmuuden kannalta kriittisen koulutuksen kokonaisuuksia voisi jonkin verran avata (yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja ammattiopistotaso sekä tutkimustoiminta).

7.4. Verkostomallin kehittäminen sekä jatkuvan yhteiskunnallisen vuoropuhelun tarve

7.4. Utveckling av nätverksmodellen och behovet av en kontinuerlig samhällsdialog

Suomalaisen huoltovarmuuden vahvuus on julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö. Selonteossa elinkeinoelämä jää valitettavan ulkopuoliseksi ja passiiviseksi tahoksi.

Tässä kohdin tuomme esille esimerkin toimivasta verkostomallista. Pirkanmaan turvallisuusklusteri aloitti toimintansa vuonna 2011. Klusteri on matalan kynnyksen innovaatioverkosto oppilaitosten, tutkimusyhteisön, yritysten, julkisorganisaatioiden ja järjestöjen väliselle yhteistyölle. Turvallisuusklusteri toimii laajasti kokonaisturvallisuuden osa-alueilla (kansallinen turvallisuus ja puolustusteollisuus, turvallinen ja älykäs teollisuus, kyberturvallisuus sekä älykäs ja turvallinen kaupunki). Siitä on kerrottu esimerkkinä Suomen sisäisen turvallisuuden strategiassa vuodelta 2017.

Pirkanmaan turvallisuusklusteri on palkittu Finnish Security Awards -turvallisuuspalkinnolla turvallisuusalan yhteistyön edistämisestä ja se on yksi EnSure-verkoston perustajajäsenistä.

Pirkanmaan turvallisuusklusterin malli on hyödynnettävissä myös muissa maakunnissa. Se on vastaus tässä luonnoksessa mainittuun kehittämistavoitteeseen, missä tuodaan esille em. kaltaista yhteistyötä ottaen huomioon myös kansainvälisen yhteistyön vaatimukset.

Lausunnot liitteeseen 1

Utlåtande om bilaga 1

Ei lausuttavaa.

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

Övriga allmänna kommentarer om redogörelsen

ESPN:n tilastojulkaisun (Policy Brief interregional relations in Europe, kesäkuu 2022) skenaarion mukaan Länsi-Suomen alue tulee Venäjän hyökkäyssodan vuoksi todennäköisesti olemaan Euroopassa eräs taloudellista menetyksistä pahimmin kärsiviä alueita. Sama tilanne oli jo koronapandemian vuoksi.

Tälläkin perusteella Suomessa tarvitaan niin huoltovarmuuden osalta kuin muutenkin läntisen Suomen kehitystä tukevia toimenpiteitä maan bruttokansantuotteen kehittymisen ja maan hyvinvoinnin sekä kokonaisturvallisuuden takaamiseksi.

Koskela Jouni

Pirkanmaan liitto - Pirkanmaan liiton lausunto on valmisteltu yhteistyössä Länsi-Suomen maakuntaliittojen kanssa ja lausuntoon yhtyvät Satakuntaliitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Pohjanmaan liitto ja Hämeen liitto.